

**УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО МАЙЧИН РОМСКИ ЕЗИК ЗА II КЛАС ИЛИ ЗА ВТОРА ГОДИНА НА ОБУЧЕНИЕ
(ИЗБИРАЕМИ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ И/ИЛИ ФАКУЛТАТИВНИ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ)**

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Опознаването на спецификите на собствения език, бит и култура мотивира учениците роми за по-ефективно участие в учебно-възпитателния процес. Преодоляването на езиковата бариера, наложена от недостатъчната степен на владеење на официалния книжовен български език, налага ползването на синхронния превод от български на ромски и обратно като осъзната необходимост за успешни образователно-възпитателни взаимодействия с учениците.

Изучаването на майчин ромски език цели:

- запознаване със спецификите на езика, бита и културата на ромската общност;
- подпомагане овладяването на ограмотителния процес по български език и литература на учениците от ромски произход.

Обучението по майчин ромски език улеснява общуването на ромските ученици на български език и предполага оптимизиране процесите на преподаване и учене. Придобиват се комуникативни умения и стратегии, чрез които се създава интерактивна учебна среда. Постига се рефлексивност, която им дава възможност да постигнат увереност в общуването в класната стая и ясното усещане за позитивно взаимодействие и сътрудничество в билингвална езикова среда.

Езиковото и литературното обучение във II клас или през втората година на обучение допринасят за постигане на съвременните ключови компетентности в съответствие с възрастовите психофизиологически особености на учениците.

Чрез учебната програма за втори клас или за втора година на обучение се реализират целите на обучението по ромски език, свързани с:

- усъвършенстване на уменията на учениците да говорят и четат правилно и изразително, да пишат грамотно и четливо;
- овладяване на знания за езиковите и речевите единици, за промените на звуковете в различни фонетични позиции, за частите на речта (съществително име, прилагателно име, глагол), за видовете изречения по цел на изказване;
- формиране на първоначална представа за някои пунктуационни и граматически норми;
- усъвършенстване на уменията за възприемане, осмисляне и интерпретация на кратки по обем и достъпни като съдържание значими произведения от българската, световната класика и съвременната литературата за деца и образци на фолклора;

- обогатяване на началните знания, умения и отношения, свързани с общочовешките ценности;
- усъвършенстване на уменията за ориентация в комуникативната ситуация и за конструиране на текст с помощта на учителя;
- развитие на познавателните интереси и творческите способности на учениците.

Във II клас или през втората година на обучение учебната програма включва учебно съдържание от различни дялове на езика – фонетика, морфология, синтаксис, лексикология и лексикография, като се поставя акцент върху: звуковете (гласни-съгласни и фонетичните им промени в потока на речта, корелацията на съгласните звукове по признака звучност-беззвучност, корелацията на гласните звукове по признака тесни-широки), частите на речта (съществително, прилагателно име, глагол и техните граматически категории), видовете изречения по цел на изказване (съобщително и въпросително), словосъчетанието, лексикалното значение на думата, видовете учебни речници – правописен, енциклопедичен и пр. В учебното съдържание се акцентира и върху определени жанрове на литературата и фолклора за деца (басня, народна песен), фигури на речта (повторение и изброяване), компоненти на литературното произведение; върху формирането на читателска и езикова култура.

Учебната програмата е структурирана в таблици, които улесняват подбора на методи и средства за постигане на очакваните резултати.

Тази учебна програма осигурява възможност за изучаване на учебния предмет *майчин език* в зависимост от годината на обучение за ученици извън II клас при условията на Закона за предучилищното и училищното образование.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови знания
НАЧАЛНО ОГРАМОТЯВАНЕ	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава звук и буква в състава на думата; • Разпознава печатните и ръкописните букви; • Изписва графически правилно елементите на ръкописните букви; • Пренася правилно части от думи; • Разбира смисъла на прочетеното; • Владее техники за четене и писане на думи, изречения и кратки текстове. 	<ul style="list-style-type: none"> • Буквите
ЗВУКОВЕ И БУКВИ В РОМСКИ ЕЗИК	<ul style="list-style-type: none"> • Открива звуковете в състава на думата; 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Ориентира се в последователността на звуковете в думата; • Разграничава сричките в думата; • Разграничава гласни от съгласни; • Изговаря правилно звуковете в думите; • Познава реда на буквите в ромската азбука; • Чете правилно думи в съответствие със звуковия им състав; • Означава с букви звуковия състав и строежа на думите, без да пропуска букви. 	
ДУМАТА КАТО РЕЧЕВА ЕДИНИЦА	<ul style="list-style-type: none"> • Различава дума от изречение; • Разбира лексикалното значение на думата; • Използва главна буква при писане на собствени имена; • Умее да употребява уместно в речта си съществителни собствени и нарицателни имена, умалително съществително, единствено и множествено число при съществителни имена и глаголи, местоимения и числителни имена. 	<ul style="list-style-type: none"> • Местоимение – лични, показателни • Съществителни имена – собствени, нарицателни, умалителни • Числителни имена – бройни, редни
ИЗРЕЧЕНИЕТО КАТО РЕЧЕВА ЕДИНИЦА	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира смисловата цялост на изречението и определя границите му в текста; • Оформя графически правилно началото и края на изречение; • Разграничава и употребява уместно в устната си реч видове изречения по цел на изказване – съобщително, въпросително, възклицателно. 	<ul style="list-style-type: none"> • Съобщително изречение • Въпросително изречение • Възклицателно изречение
ТЕКСТ И ОБЩУВАНЕ	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава писмен и устен текст; • Ориентира се за участниците в речевата ситуация; • Прилага правилата за речева учтивост (поздрав, благодарност, молба); • Включва се уместно в диалог по конкретна тема; • Участва в езикови ролеви игри и работи в групи. 	<ul style="list-style-type: none"> • Диалог • Разговор • Епизод • Описание • Герой, герои • Автор

		<ul style="list-style-type: none"> • Съобщение • Поздравителна картичка
<p>ЛИТЕРАТУРНИ И ФОЛКЛОРНИ ТЕКСТОВЕ ОТ СЛЕДНИТЕ ТЕМАТИЧНИ ОБЛАСТИ:</p> <p>I. ТОВА СЪМ АЗ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Това съм аз (име, пол, възраст) • Моето семейство. Моите роднини <p>II. ТОВА Е МОЯТ СВЯТ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Моето родно място (държава, населено място, дом) • Моето училище. Моята класна стая (учебни пособия, цветове) • Кръгъл час <p>III. АЗ ОПОЗНАВАМ И ОПАЗВАМ ПРИРОДАТА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Домашни любимци. Популярни диви животни • Плодове и зеленчуци • Сезони и месеци – общо представяне <p>IV. АЗ ПОЗНАВАМ СВЕТА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Празници. Традиции и обичаи. Облекло 	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава приказка, стихотворение гатанка; • Разбира несложни текстове, диалози и песни; • Отговаря кратко на въпроси по съдържанието; • Рецитира наизуст кратки стихотворения; • Отгатва гатанки, достъпни за възрастта. 	<ul style="list-style-type: none"> • Приказка • Стихотворение • Фолклорна песен

<ul style="list-style-type: none"> • Превозни средства • Спортуване – любими спортове 		
---	--	--

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА УЧЕБНИТЕ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

Годишен брой часове за изучаване на учебния предмет във II клас или през втората година на обучение в избираемите учебни часове и/или факултативните учебни часове – 64.

Препоръчително разпределение на часовете:

За нови знания	50%
За упражнения, преговор, обобщение и практически дейности	50%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

В началото на учебната година се диагностицират знанията и уменията майчин по ромски език на учениците. На основата на резултатите от диагностиката се планира работата за компенсиране на констатирани проблеми в езиковото им развитие. Резултатите се оценяват от учителя устно или писмено чрез подходящи за възрастта стимули. Обратната информация за напредъка на учениците се проследява ежедневно чрез проверка на написаното в тетрадките и чрез изявите им при четенето. Чрез диктовка, препис и задачи за създаване на кратки текстове в устна и писмена форма, чрез задачи за четене на срички, думи, изречения и кратки текстове се проверяват овладените техники на четене и на писане.

В края на учебната година се оценява изходното ниво на знанията и уменията на учениците.

Текущи оценки за учебен срок	
Устни изпитвания и участие в работа в клас	минимум 1 оценка
Писмени изпитвания и домашни работи	минимум 1 оценка

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Обучението по майчин ромски език подпомага формирането на ключови компетентности в съответствие с възрастовите психофизиологически особености на учениците, а именно:

Ключови компетентности	Примерни дейности и междупредметни връзки
<i>Умения за общуване на чужди езици</i>	<ul style="list-style-type: none"> • сравняване на звукове и букви от различни езици; • изговаряне на скоропоговорки и броилки.
<i>Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите</i>	<ul style="list-style-type: none"> • участие в дидактически игри за използване на понятията единствено и множествено число; • четене на текстове от детски енциклопедии и от учебниците по литература и по околна среда.
<i>Дигитална компетентност</i>	<ul style="list-style-type: none"> • използване на електронни източници на информация - речници и др.; http://romani.uni-graz.at/romlex/lex.xml.
<i>Умения за учене</i>	<ul style="list-style-type: none"> • интерпретиране на текст; • търсене на информация от различни източници; • четене на произведения от литературата за деца на различни теми (семейство, училище, игри, приятелство, родина, роден език, природа, празници); • задаване на въпроси по съдържанието на изучаваното литературно или фолклорно произведение; • преразказване на достъпни за възрастта басни; • откриване на връзката между текста и неговото заглавие; • извличане на умозаключения, свързани със съдържанието на изучаваните текстове.
<i>Социални и граждански компетентности</i>	<ul style="list-style-type: none"> • участие в ролеви игри; • използване на различни по цел на изказване изречения за изказване и защита на мнение; • използване на речевия етикет при поздравления и обръщения; • четене наум и на глас с ясно произношение и с подходящ темп и естествена интонация; • слушане на артистично изпълнение на художествени произведения.
<i>Инициативност и предприемчивост</i>	<ul style="list-style-type: none"> • участие в изработване на проекти; • съставяне на план за представяне на продукт.
<i>Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество</i>	<ul style="list-style-type: none"> • участие в групови и екипни дейности за сценично представяне на литературни и фолклорни произведения на различни култури;

	<ul style="list-style-type: none"> • обсъждане на идеи за разпределяне на ролите и за поведението на героите, проекти за афиш, костюми, декори и музикално оформление; • споделяне на впечатления от самостоятелно прочетена книга; • изразително четене на художествен текст; • илюстриране на епизоди от изучавано литературно произведение.
<i>Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт</i>	<ul style="list-style-type: none"> • преразказване на текстове, свързани със здравето и здравословния начин на живот; • създаване на изречения, свързани с правила за здравословния начин на живот.

Забележка: Посочените дейности са примерни и не изчерпват възможностите за изграждане на междупредметни връзки.